

Pracownia Audytorska Sp. z o.o.
ul. Kilińskiego 49L 27-400 Ostrowiec Św.
Pracownia Projektowa
tel./fax (041) 265 24 64; tel. kom. 667633003
email: stepien123@o2.pl, pracowniaaudytorska@o2.pl

DOKUMENTACJA KONSERWATORSKICH BADAŃ STRATYGRAFICZNYCH

Stratygrafię określono na podstawie analizy wizualnej makroskopowej oraz badań wykonanych metodami mechanicznymi i wykonując pomiary na obiekcie. Dołączono opinie warstwach technologicznych i chronologicznych, na których podstawie zaproponowano kolorystykę, do wykorzystania w projekcie renowacji elewacji gmachu.

Czerwiec 2015

1.IDENTYFIKACJA OBIEKTU.

- Rodzaj obiektu: budynek dawnego szpitala, a później Domu Pomocy Społecznej.
- Technika wykonania: budynek wolnostojący, murowany z cegły ceramicznej; cokół ceglany, powyżej budynek tynkowany w całości tynkiem nakrapianym, kryty dachem dwuspadowym z dachówką Karpiówką.
- Adres obiektu: Branice ul. Szpitalna 18 działka 132/7
- Przynależność administracyjna: województwo opolskie, pow.Głupczyce
- Czas powstania: 1898-1933 r. Dom Pomocy Społecznej w Klisinie 100 48-118 Lisięcice
- Stan prawny: Budynek przy ul. Szpitalnej 18 w obrysie murów, wpisany do rejestru zabytków z numerem 47/2006 w oparciu o decyzję z dnia 15.05.2006r

2. HISTORIA OBIEKTU

Budynek wzniesiony w 1905 roku jako pawilon dla mężczyzn. Pierwotnie w środkowej wschodniej części korpusu znajdował się niewielki pseudoryzalit zwieńczony trójkątnym szczytem. Budynek uszkodzony wiosną 1945 roku. Przy odbudowie zrezygnowano z odtworzenia zwieńczenia w połaci dachu. Od roku 1991 przejęty przez Dom Pomocy Społecznej w Klisinie.

3. SYTUACJA

Budynek wzniesiony wzdłuż ul. Szpitalnej pomiędzy budynkiem „A” od południa i dawnym „J” – izolatki dla chorych zakaźnie, następnie żłobka od północy.

4. MATERIAŁ , KONSTRUKCJA

Ściany :

Budynek wzniesiony z cegły pełnej na zaprawie cementowo – wapiennej. Ściany otynkowane, tynki cementowo – wapienne, gładkie, wewnątrz ściany malowane farbą emulsyjną, olejną, w części pomieszczeń pokryte boazerią i kafelkami ceramicznymi.

Sklepienia i stropy :

Stropy ognioodporne Akermana, w piwnicach w części pomieszczeń stropy Kleina oparte na łuku odcinkowym.

Więźba dachowa i pokrycie :

Konstrukcja dachu drewniana, więźba krokwiowo – kleszczowa z dwiema ścianami stolcowymi biegnącymi wzdłuż osi podłużnej budynku, dodatkowo wzmocniona płatwiami pośrednimi. Dach korpusu 2 – spadowy , w pozostałych zryzalitowanych częściach 3 i 4 spadowe. Pokrycie ceramiczne dachówką karpiówką.

Posadzki i podłogi :

Posadzki betonowe, lastriko, pokryte wykładziną PCW , linoleum, terakotą i płytkami ceramicznymi, w piwnicy i na strychu – posadzki betonowe.

Schody:

Schody zewnętrzne jak i wewnętrzne – betonowe pokryte lastriko; we wnętrzach w klatce pld-wschodniej drewniane stopnice oraz drewniane balustrady w stalowej klatce. Pn – zachodnia ażurowe podstopnice, profilowane słupki balustrad na półpiętrach, stalowa z giętych elementów balustrada.

Schody zewnętrzne – jednobiegowe, wewnętrzne – dwubiegowe powrotne.

Schody zewnętrzne

Schody wewnętrzne

Otworki okienne i drzwiowe:

Otworki okienne prostokątne, w tynkowych obramieniach z nieznacznie profilowanymi parapetami. Otworki w piwnicach zamknięte łukiem odcinkowym. Stolarstwo skrzynkowe ze stałymi krzyżownicami dwu i trójdzielna. W części otworków zachowany geometryczny układ szczebli. W otworkach I i II kondygnacji pseudonadświetła, mieszczące dodatkowe otworki wentylacyjne. Obecnie większość zasłonięta blachą. Otworki wypełnione pojedynczym szkłem gładkim.

Otworki drzwiowe zewnętrzne prostokątne, wypełnione stolarstwem płycinową (współczesną) – w elewacji wschodniej oraz płycinową z naświetlem w elewacji zachodniej . Otworki drzwiowe wewnętrzne prostokątne ze stolarstwem jedno lub dwuskrzydłową, drewniane płytowe współczesne; w części pn- Zach. Piwnic zachowane jednoskrzydłowe drzwi płycinowe.

Rzut i bryła

Budynek rozwiązany na nieregularnym rzucie o osi podłużnej pn- pd. Składa się z zasadniczych trzech części prostokątnych rzutach i korytarzowym układzie powierzchni. Wzdłuż osi podłużnej – korpus , rozbudowany w części środkowej od Zach. O zryzalitowaną, zbliżoną w rzucie dom kwadratu część o zaokrąglonych narożach. Od wsch na rzucie prostokąta o konstrukcji słupowej osłona do wejścia i przylegający do niej od pn. kwadratowy w rzucie jednonawowy ryzalit. Od pn i pld przylegają poprzecznie do osi korpusu w kształcie litery L ryzality narożne, również o korytarzowym układzie pomieszczeń . Wnętrza wszystkich części połączone ze sobą ciągiem korytarza. Bryła poprzez zróżnicowany rzut rozrzeźbienia przykryta przenikającymi się dachami tworzącymi wspólną formę. Wyraźnie wyróżniają się niższe części ; drewniana osłona dawnego wejścia od strony wschodniej oraz bryła tarasu rozwiązanego od zachodu nad częścią piwnic wychodzących poza obręb murów wyższych kondygnacji a także bryła wielokątnej obudowy schodów prowadzących bezpośrednio z piwnic na taras. Obie te części nakryte dachami pulpitowymi.

Elewacje

Elewacje gładko tynkowe; partia piwnic i I kondygnacji z wyrobionymi w tynku poziomymi pasami. Dodatkowo horyzontalizmu elewacjom dodają pas wysokiego cokołu z gzymsem cokołowym , gzymsy kordonowe oraz gzymsy koronujący obiegający wszystkie elewacje, cokół , gzymsy, obramienia okienne i drzwiowe ujęte w tynkowe opaski, pomalowane kontrastową względem elewacji farbą emulsyjną (brązową). Otworki pokrywają się w osiach.

południowej i północnej fasady

Elewacje budynku z pokazaniem ryzalitu

5. BADANIA KOLORYSTYKI BUDYNKU I SKŁADU ZAPRAW.

5.1. BADANIA STRATYGRAFII WARSTW MALARSKICH. METODYKA.

Dokumentacja została opracowana na podstawie 8 odkrywek warstw technologicznych wykonanych mechanicznie, zdejmując kolejno warstwa po warstwie, w miarę możliwości ich oddzielenia. Do opracowania dołączono fotografie 8 miejsc na ścianach elewacji, wybranych spośród wielu podobnych, obrazujących stan zachowania ścian elewacji i wskazujących na układ warstw technologicznych, będący potwierdzeniem układu odsłoniętych warstw w odkrywkach albo wskazujących na fragmenty elewacji niedostępnych, z uwagi na brak podjazdu dla podnośnika lub zagrożone bezpieczeństwo. Miejsca te w numeracji nazwano umownie odkrywkami (określono widoczne warstwy) i pokazano je według porządku ich lokalizacji na elewacjach, przed lub po wykonanej na ścianie odkrywce, idąc odwrotnie do wskazówek zegara, od elewacji wschodniej, frontowej przez północną i zachodnią do południowej. Odsłonięte warstwy udokumentowano fotograficznie we wrześniu bieżącego roku. Wybrano zdjęcia ilustrujących niniejsze opracowanie. Do opracowania tekstowego zapisanego na płycie CD, dołączono plik zdjęć powtórzonych w większym formacie, według standardów dokumentacji konserwatorskiej.

Podstawowe badania chemiczne sprowadzały się do wykonania rutynowych prób wrażliwości wybranych warstw technologicznych na wodę i HCL (dla oznaczenia węglanu wapnia) w trakcie ich mechanicznego odsłaniania, co ułatwiało ich określenie. Próbkę warstw technologicznych, pozyskane w trakcie wykonywanych mechanicznie odsłonień, zabezpieczono i zachowano oraz przebadano w pracowni

konserwacji malarstwa. Dla możliwie precyzyjnego określenia barwy warstw malarskich i barwnych zapraw porównano je z kolorami farb ściennych znanej wg wzornika barw 2 NCS (Natural Colour System), opracowanego przez Scandinavian Colour System Institut AB w Sztokholmie. Dobór barw kolorów dokonano za pomocą przyrządu zwanego spektrofotometru.

ODKRYWKI WARSTW TECHNOLOGICZNYCH ELEWACJI ZACHODNIA CZĘŚĆ PÓLNOČNA.

Badanie 1 - gzyms cokołowy

Warstwa 1

Badana pierwsza warstwa zewnętrzna – dobrano kolor NCS S 5005 – Y20R
Mechanicznie usunięto pierwszą warstwę dokonano ponownie pomiarów kolorów – zdjęcia poniżej :

Warstwa 2

Drugą warstwę stanowił kolor NCS S 3005-Y20R; dokonano zdjęcia trzeciej warstwy farby

Warstwa 3

Trzecią warstwę stanowiła farba o wskazanym kolorze NCS S 6502Y zgodnie ze wskazaniem przyrządu.

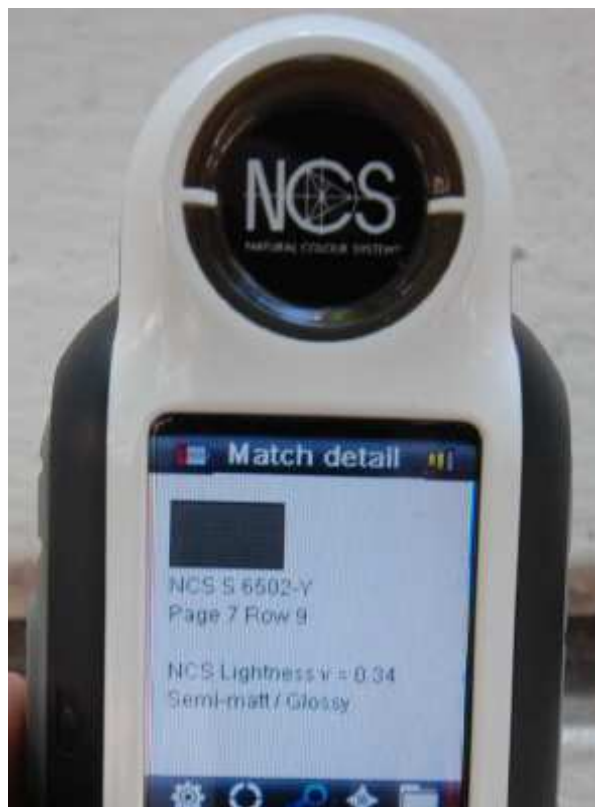

Warstwa 4

Zmierzono odkrytą warstwę farby i dobrano ze wzornikiem NSC nr koloru NCS S 5010 – G90Y. Po zdjęciu następnej warstwy farby stwierdzono tynk cementowo – wapienny. Kolor który pierwotnie był zastosowany ma numer NCS S 5010 – G90Y.

Badanie 2 wykonano w partii boniowania

Pierwszą warstwę stanowiła farba o wskazanym kolorze NCS S 6502Y zgodnie ze wskazaniami przyrządu.

Warstwa 2

Drugą warstwę stanowiła farba o wskazanym kolorze NCS S 1005 - Y40R zgodnie ze wskazaniami przyrządu.

Warstwa 3

Trzecią warstwę stanowiła farba o wskazanym kolorze NC S 5010 - Y50R zgodnie ze wskazaniami przyrządu.

Warstwa 4

Zmierzono odkrytą warstwę farby i dobrano ze wzornikiem NSC nr koloru NCS S 5010 – G90Y. Po zdjęciu następnej warstwy farby stwierdzono tynk cementowo – wapienny. Kolor który pierwotnie był zastosowany ma numer NCS S 5010 – G90Y.

Badanie 3 ; 4 ; 5 – elewacji budynku – ryzalitu południowej i północnej fasady

Warstwa I

Badana pierwsza warstwa zewnętrzna – dobrano kolor NCS S 5005 – Y20R
 Mechanicznie usunięto pierwszą warstwę dokonano ponownie pomiarów kolorów

Warstwa 2

Drugą warstwę stanowiła farba o wskazanym kolorze NC S 3005 - Y20R zgodnie ze wskazaniami przyrządu.

Warstwa 3

Trzecią warstwę stanowiła farba o wskazanym kolorze NC S 6502 - Y zgodnie ze wskazaniami przyrządu.

Warstwa 4

Zmierzono odkrytą warstwę farby i dobrano ze wzornikiem NSC nr koloru NCS S 5010 – G90Y. Po zdjęciu następnej warstwy farby stwierdzono tynk cementowo – wapienny. Kolor który pierwotnie był zastosowany ma numer NCS S 5010 – G90Y. Należy nadmienić że warstwa pierwotna na wszystkich elewacjach jest taka sama. Dokonano również badań ościeży okiennych na których występują warstwy takie jak przy badaniu 2.

Badanie 6 – warstw na powierzchni stolarki okiennej

Wyodrębniono 7 warstw powłok malarskich wykonanych farbą olejną – w tym 5 jest farbą olejną białą ostatnia pierwotna warstwa farby posiada numer NCS S 5030 - G

Ubytki warstw do tynku cementowo - wapiennej

Wyodrębniono 4 warstwy malarskie opisane w zestawieniu w pozycji nr 1

Widoczne złuszczenia na elewacji od strony północnej pokazujące 4 warstwy określone w zestawieniu w pozycjach 1,3,4,5

Zestawienie wyników stratygrafii warstw w pobranych próbkach.

Symbol próbki	Warstwy chronologiczne	Oznaczenie graficzne	Ilość warstw w przekroju próbki	Określenie warstw
1.	1		4	NCS S 5005 – Y 20R
	2			NCS S 3005 – Y20R
	3			NCS S 6502 - Y
	4			NCS S 5010 G90Y
2.	1		4	NCS S 6502 - Y
	2			NCS S 1005 – Y 40 R
	3			NCS S 501 – Y50R
	4			NCS S 5010 G90Y

3.	1		4	NCS S 5005 – Y 20R
	2			NCS S 3005 – Y20R
	3			NCS S 6502 - Y
	4			NCS S 5010 G90Y
4.	1		4	NCS S 5005 – Y 20R
	2			NCS S 3005 – Y20R
	3			NCS S 6502 - Y
	4			NCS S 5010 G90Y
5.	1		4	NCS S 5005 – Y 20R
	2			NCS S 3005 – Y20R
	3			NCS S 6502 - Y
	4			NCS S 5010 G90Y
6	1		7	Farba olejna biała
	2			Farba olejna biała
	3			Farba olejna biała
	4			Farba olejna biała
	5			Farba olejna biała
	6			NCS S 5030 - G
	7			drewno

PROPONOWANA KOLORYSTYKA ELEWACJI

Podstawą dla proponowanej kolorystyki elewacji budynku są przeprowadzone badania stratygraficzne warstw technologicznych oraz obserwacje stanu zachowania ścian w konfrontacji z dostępną archiwalną dokumentacją obiektu, fotografiami i planami.

Badania warstw technologicznych wykonano na możliwie małych powierzchniach, w trakcie ich mechanicznego odsłaniania. Próbki kolejnych warstw, pozyskane podczas tego zabiegu, poddano obserwacjom mikroskopowym i próbom ich wrażliwości na wodę, kwas octowy i solny oraz rozpuszczalniki, w pracowni konserwacji malarstwa.

Okolice ubytków i rozwarstwień, poddano szczególnej uwadze i potraktowano jako materiał porównawczy z odkrywkami, pomocny w identyfikacji układu kolejnych warstw technologicznych i chronologicznych elewacji budynku.

Mechanicznie, odsłonięto kolejne warstwy do cegły lub do wyprawy leżącej na niej, w 8 miejscach na czterech elewacjach, na różnych poziomach, zaczynając od ściany północnej na dachu po partię cokołu budynku. Wykonane odkrywki oraz fragmenty ścian z ubytkami warstw technologicznych, odsłaniającymi zachowane warstwy spodnie, zostały udokumentowane fotograficznie i pisemnie w poprzedniej części opracowania.

Za oryginalne oraz zgodne chronologicznie i technologicznie określono następujące warstwy leżące na zachowanym murze ceglanym (wykluczając dobudowane ściany boczne ryzalitu fasady - wyprawa cementowo – wapienna , grubości od 1cm do 8cm (w badanych miejscach) - jasna zaprawa wapienna w odcieniu różowym leżąca na wyprawie wapiennej w gładkich partiach ścian, zachowana w niewielkim stopniu.

W badanych i obserwowanych gładkich partiach ścian nie zachowała się warstwa malarska w podobnej olejnej technice. Na grubej osypującej się warstwie wyprawy leży barwna zaprawa, jej autentyczność jest wątpliwa, bowiem pojawia się także w partiach boni na warstwie wyprawy cementowej zmieniającą ich rustykalny charakter i innych gładkich fragmentach na twardym tynku cementowym.

Wobec faktu, że budynki monumentalne z przełomu XIX i XX wieku, były bogato zdobione detalem architektonicznym, to zwykle były zróżnicowane kolorystycznie, celem podkreślenia form plastycznych detali na tle gładkich ścian.

Na podstawie odkrywek i obserwacji elewacji, można założyć, że tym tłem jest i podstawowym kolorem wszystkich elewacji był kolor określony jako NCS S 5010 – G90Y, jako wtórny kolor biały, jednak nie wykluczone, że został użyty w różnych wersjach, jako kolor elewacji zapamiętany z przeszłości budynku.

Archiwalne zdjęcie z pocztówki z 1901 roku (patrz zdjęcia powyżej), przedstawiające gmach budynku po zakończeniu wojny. Wskazuje na użycie jasnej stonowanej kolorystyki bez zdecydowanych kontrastów (między detalem a tłem ściany). Nieco ciemniejszy od reszt jest cokół i gzyms wieńczący na fotografii.

O ile w czasie trwania prac konserwatorskich elewacji budynku, nie odkryte będą oryginalne warstwy malarskie leżące na wyprawie cementowo – wapiennej na gładkich partiach ścian elewacji z wyjątkiem fryzu pod gzymsem wieńczącym, zaleca się użycie barwy NCS S5010 G90Y

Na detalach architektonicznych i cokole budynku zaleca się zastosowanie koloru określonego jak wyżej dotyczy to również gzymsów wieńczących ; partii boniowania

Zaleca się użycie farb paroprzepuszczalnych, dostosowanych do zróżnicowanego podłoża konserwowanych powierzchni budynków zabytkowych, renomowanych firm takich jak Kabe, Caparol czy Remmers.

L.p	Imię i Nazwisko	Branża	Nr uprawnień	Podpis
1	<i>mgr inż. arch. Zbigniew Doktor</i>	<i>architektura konstrukcje</i>	<i>227/KL/72</i>	